

Dino Abazović*

Stručno mišljenje za raspravu u predmetu U-3/13
(ocjena ustavnosti članova 2.b] i 3.b] Zakona o praznicima
Republike Srpske)

Predmet i povod

§ 1. Predmet stručnog mišljenja su činjenice na koje se poziva Republika Srpska u odgovoru na pitanje da li je ustavno spajanje svjetovnog i vjerskog karaktera „9. januara“ u jedan entitetski praznik. Radi se o pitanju da li se ovaj dan može proglasiti vjerskim praznikom samo na osnovu „subjektivnog doživljaja“ podnosioca Zahtjeva, odnosno da li se samim poricanjem „9. januara“ kao dana kada se proslavlja krsna slava Svetog prvomučenika i arhidakona Stefana, ovaj praznik lišava vjerskih konotacija.

Osim odgovora Narodne skupštine Republike Srpske (br. 01-201/13 od 12. februara 2013. godine) u odgovoru Kluba delegata Ostalih u Vijeću naroda RS (br. 03.2-6-15/15 od 29. aprila 2015. kojem su se bez ikakvih ograda pridružili Klub delegata iz reda srpskog naroda (mišljenje br. 03-2-310/15 od 23. aprila 2015) i Klub delegata iz reda hrvatskog naroda (mišljenje br. 03.2-3-10/15-1 od 5. maja 2015), negira se da ovaj dan ima bilo kakve veze sa danom proslave sveca Stefana zato što osporena norma to nigdje ne regulira. Iako je Klub delegata iz reda bošnjačkog naroda u Vijeću naroda Republike Srpske (mišljenje br. 03.2.-5-26/15 od 5. maja 2015) zauzeo stav da je zahtjev za ocjenu ustavnosti sporne zakonske odredbe pravno osnovan i predložio da se utvrdi da ona nije u skladu sa Ustavom, ovdje će se pod odgovorom Republike Srpske smatrati mišljenje kluba delegata iz reda Ostalih, iz reda srpskog i hrvatskog naroda. U nastavku će se o tome zauzeti stav kao o odgovoru Republike Srpske.

Moja polazišna teza glasi da je javna vlast Republike Srpske, u praksi, jedan svjetovni datum uspostavila u vjerski praznik, odnosno da ga je počela u ritualima političke prakse artikulirati kao tradicijski pravoslavni običaj, kao krsnu slavu Republike Srpske, tj. dan Svetog prvomučenika arhidakona Stefana. U tom ću smislu iznijeti najbitnije činjenice koje potvrđuju ove navode, dati ću objašnjenje pojma krsne slave i njenog kontekstualiziranja u konkretnom slučaju i pokazati zašto je to u suprotnosti sa konceptom sekularnosti u Bosni i Hercegovini kao ustavnim principom. Zaključcima ću završiti svoja objašnjenja.

* Autor je vanredni profesor sociologije na Univerzitetu u Sarajevu, Fakultet političkih nauka. Objavljena verzija predstavlja prerađenu verziju stručnog mišljenja koje je autor priložio u raspravi pred Ustavnim sudom o ustavnosti 9. januara kao dana Republike Srpske.

O krsnoj slavi: pravoslavni entitet?

§ 2. Započeti ću sa pitanjem da li je Republika Srpska napravila iskorak, odnosno, da li je počela da stvara javnu atmosferu religijske pluralnosti i jednakopravnosti u odnosu na period od prije petnaest godina kada je Ustavni sud BiH, u okviru predmeta U-5/98 razmatrao pitanja odnosa državnih institucija i religijskih zajednica? Da li je utemeljena i istinita tvrdnja koja je iznijeta u tački IV Deklaracije RS u vezi sa ocjenom ustavnosti Zakona o praznicima RS iz 2015. godine, citiram: „Dan RS odredila je kao republički praznik (sekularni praznik), različit od vjerskih praznika koji su uređeni posebnim odredbama zakona“?

Da se ovakvi navodi na prvi pogled ne mogu prihvatiti kao utemeljeni ili istiniti potvrđuju prije svega pozivi predsjednika Republike Srpske na ceremonijalne proslave 9. januara u Banjoj Luci, kao i sama procedura proslave. Ona predviđa da se na taj dan odlazi na Svetu Arhijerejsku liturgiju i slavski obred u Sabornoj Crkvi u hramu Hrista Spasitelja. Liturgiju po pravilu predvodi Njegova svetost Patrijarh Srpske pravoslavne crkve. Pored toga, medijska prezentacija i javna percepcija pokazuju da se na taj dan slavi i „krsna slava Republike Srpske“. Javni emitent RTRS i drugi mediji svoje priloge i izvještaje o proslavi najavljuju, bez izuzetka, kao obilježavanje 9. januara - Dana Republike Srpske i njene krsne slave, Svetog prvomučenika i arhidakona Stefana. Takođe, službene čestitke iz Republike Srbije šalju, bez ikakve dvojbe, poruku da se na ovaj dan slavi Krsna slava, budući da se godinama Republici Srpskoj upravo na ovaj dan čestita „Krsna slava“. Konačno, sam Predsjednik Republike Srpske, kao njen izabrani predstavnik, poziva na ovaj dan goste u svoje prostorije na proslavu Krsne slave Republike Srpske.

Prema tome, činjenica je da se 9. januar, dakle, jedan naizgled neutralan i svjetovan dan, proslavlja kao vjersko-tradicijski praznik, u čiju proslavu je aktivno i formalno uključena Srpska pravoslavna crkva. To znači da se u institucionalno-proceduralnom smislu i dalje održava smisao bivšeg člana 28 stav 4 Ustava RS-a. Drugim riječima, Republika Srpska u odgovorima zanemaruje činjenicu da za ocjenu ustavnosti nije relevantan samo tekst spornog zakonskog propisa, već i motiv njegovog donošenja, okolnosti donošenja i, iznad svega, njegova implementacija, odnosno, stvarni socijalni učinak koji se ostvaruje proceduralnim i vrednosnim oblikovanjem insitucija RS-a. On se najbolje vidi u ritualiziranoj političkoj praksi na 9. januar svake godine.

Ne smije biti sporno da se jedan zakon, iako po sebi neutralan, može provoditi na diskriminatoran ili protivustavan način. U mjeri u kojoj se 9. januar poistovjećuje sa Krsnom slavom i Danom svetomučenika arhidakona Stefana razvija se diskriminatorni karakter ovog zakona u odnosu na stanovnike RS-a koji ne dijele pravoslavni svjetonazor, ili nemaju religijski svjetonazor. Ovo je u osnovi potvrdila i Venecijanska komisija Vijeća Evrope (mišljenje br. 736/2013 od 14. oktobra 2013. godine, prihvaćeno na 14. Plenarnoj sjednici od 11-12. oktobra 2013. godine).

Čestitke iz inostranstva imaju poseban značaj jer one izlaze iz okvira uobičajenog podsjećanja na razloge za proslavu. One su, prema mome mišljenju, važne zbog toga što ukazuju na vezu između unutrašnjih simbola, dakle simboličkih procedura sa ritualima koji se koriste u javnom prostoru i zadobijaju javnopravni kvalitet, kao i zbog njihove percepcije u inozemstvu, percepcije koja, sama po sebi, ilustrira političko-pravni i religijski identitet entiteta. Ovakav identitet je ekskluzivno pravoslavni i ne može biti doveden u istu ravan sa javnom vlašću koja

predstavlja zajedništvo različitih vjerskih svjetonazora. A, pojam „zajedništva u BiH može biti samo pluralno društvo“. Praktični rituali i institucionalna upotreba „9. januara“ se u inostranstvu tako ne doživljava.

Prema tome, očigledno je da javna vlast Republike Srpske slavi „9. januar“ kao Dan Svetog prvomučenika i arhiđakona Stefana i to kao krsnu slavu Republike Srpske. S jedne strane, takva praksa, uprkos neutralnom tekstu Zakona o praznicima RS, nije u skladu sa principom sekularnosti koji je inherentan element ne samo bosanskohercegovačkog ustavnog modela, nego i svakog republikanskog i pravnodržavnog uređenja. S druge strane, očigledno je da je javna vlast RS dozvolila i da je podsticala Srpsku pravoslavnu crkvu da patronizira državne institucije i javni prostor. Primjeri spomenuti na početku pokazuju kako se uspostavlja fenomen stapanja pravoslavlja i javne vlasti, odnosno fenomen koji je Ustavni sud BiH ranije definisao kao ustavnu formulu identifikacije srpske „države“, naroda i crkve.

§ 2. Sljedeće pitanje je, kako krsnu slavu definiiraju stručnjaci u oblasti sociologije religije i religiologije, odnosno pravoslavni teolozi?

Krsna slava je, prije svega, pravoslavni praznik posvećen zaštitniku porodice. On ima svoje korjene u predkršćanskom kultu predaka, a najčešće je bio vezan za kuću, zdravlje i napredak porodice. Prema ustaljenom mišljenju dominantnog broja pravoslavnih teologa krsna slava, uz ostalo, simbolizira prelazak predaka na hrišćanstvo i zbog toga se vezuje za ime nekog hrišćanskog sveca.

U knjizi „Srpska slava ili krsno ime“ (redakcija episkopa braničevskog Hrizostoma (Vojinovića), štampano izdanje „Pravoslavni misionar“, sveske 237-238, brojevi 5-6 iz 1997, objavljen kao podlistak „Glasnika“ Srpske pravoslavne crkve), definiisana je krsna slava na sljedeći način: „Krsno ime – slava, divan je izraz pravoslavne vere, koja je tako duboko usađena u srpskoj narodnoj duši. Slava je i naročito obeležje srpskog naroda, jer se proslavlja samo među Srbima (u celini uzev). Cilj ovih redova je da posluže pravilnijem razumevanju i dostojnijem proslavljanju krsnog imena (...). Postanak i razvitak današnje srpske krsne slave mora se zato posmatrati u opštem sklopu svetosavske aktivnosti. Svetosavskoj srpskoj Crkvi pošlo je za rukom da stvori današnju krsnu slavu kao isključivo srpsko-pravoslavnu i crkveno-narodnu porodičnu svečanost (...).“

Nadalje, protodakon Ljubomir Ranković u tekstu „Verski običaji“, objavljenom na internet stranici Svetosavlje.org, jednom od najuticajnijih on-line medija u čijem uredništvu i savjetu rade mnogi pravoslavni sveštenici i nekoliko arhijereja, piše: „Jedna od glavnih odlika srpskog Pravoslavlja, za koju ne zna ostali hrišćanski svet, jeste krsna slava. Pre primanja hrišćanstva Srbi su bili mnogobožački narod. Pored vrhovnog boga Peruna, koga su svi poštovali, svaki dom je imao i svoje domaće božanstvo. Po prirodi sentimentalni i vezani za domaće navike i običaje, u susretu sa hrišćanstvom, Srbi su se najteže odricali tih domaćih božanstava. Mudri i praktični Nemanjin sin, Sveti Sava, mnogobožačke kumire i idole, zamenu je velikim svetiteljima Crkve Hristove, koji postadoše zaštitnici i pomoćnici srpskih domova, crkava i manastira, porodica i plemena, sela i gradova, pa i čitavih pokrajina i oblasti. Tako je nastala krsna slava (...). Mnogo je štošta promenjeno u narodnom životu i običajima, ali se slava sačuvala kao najveća svetinja našeg naroda (...). Srbi se nisu odricali svoje slave i, slobodno se može reći, da je krsna slava sačuvala pravoslavnu veru i tradiciju u našem narodu“ (http://www.svetosavlje.org/biblioteka/Obicaji/slaveiobicaji/Lat_slave46.htm). Radi se, dakle,

izvan svake sumnje, isključivo o vjerskom prazniku, koji dodatno prati čitav niz religijskih običaja koji se prakticiraju kao dio pravoslavlja.

U principu postoji nekoliko vrsta slava, od porodičnih slava, preko crkvenih slava, do seoskih ili gradskih slava. Također, u tradiciji srpskog pravoslavlja proslavljaju se i slave u kontekstu sistema obrazovanja. Pojedine obrazovne i druge ustanove isto tako mogu imati svoju slavu, najčešće se radi o svecima zaštitnika koji se proslavlja.

Za problem entitetskog praznika važno je uočiti da ne samo društva i ustanove imaju svoju krsnu slavu, nego, a to posebno navodi i episkop Hrizostom „da je u doba Nemanjića, sv. apostol prvomučenik Stefan bio zaštitnik Srpske države. (Na srpskim novcima iz toga vremena bio je prikazan Sv. Stefan kako vladaru pruža krst ili zastavu; i svi srpski vladari, počev od Stefana Nemanjića, nose i ime Stefan uz svoje narodno ime – Stefan Uroš, Stefan Milutin, Stefan Dušan).“ Ističem, dakle, da je obilježavanje 9. januara - Dana Republike Srpske u isto vrijeme i obilježavanje krsne slave ovog entiteta kao institucije javne vlasti, i to upravo svetog prvomučenika i arhiđakona Stefana.

Da *rezimiram*: krsna slava kao vjerski praznik obilježje je srpskog naroda jer ga drugi pravoslavni narodi nemaju u svojoj tradiciji. Tamo gdje se dijelom slavi, naime kod Crnogoraca i Makedonaca, Srpska pravoslavna crkva im osporava obilježavanje krsne slave kao ekskluzivni vjerski običaj pravoslavnih Srba, dakle kao element isključivog identiteta autokefalne Srpske pravoslavne crkve, a ne i ostalih (crnogorske i makedonske) pravoslavnih crkava.

O principu sekularnosti

§ 3. Odnos crkava i vjerskih zajednica prema državi i društvu mijenjan je i poprimao je različite forme u pogledu usklađivanja međusobnih odnosa. Danas se u Evropi načelno razlikuju tri modela. Jedan je francuski model odvojenosti koji je rezultirao najstrožijim odvajanjem sekularne od vjerske sfere. Slične modele ima Nizozemska. Suprotan modelu francuskog sekularizma/laicizma je model tzv. državne crkve koji u smislu kontinuuma za klasičan primjer ima Englesku, Norvešku ili Grčku. Treći model, koji se uvjetno naziva modelom kooperativne odvojenosti, postoji u Nemačkoj ili Austriji. Karakterizira ga saradnički i čvršći odnosi između crkava i vjerskih zajednica i države kao i specifična međuzavisnost. U ovaj model ubrajamo i Bosnu i Hercegovinu. (Pregled modela i relevantnih osobina bosanskoghercegovačkog modela u E. Šarčević i D. Bojić (ur.), *Sekularnost i religija: BiH i regija*, Sarajevo 2015, ovdje posebno o praksi iz uporednog prava kod M. Draškić, *Ustav Srbije – striktna ili kooperativna odvojenost crkve i države*, str. 141 i dalje, a o bosanskohercegovačkom modelu kod N. Begović, *Ustavni okvir i Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u BiH*, str. (71 i dalje) 83 i dalje i 94 i dalje; J. Muratagić, *Vjerske slobode u praksi Ustavnog suda BiH: konkretizacija modela sekularnog uređenja*, str. 99 i dalje).

U Ustavu BiH, uključujući sve referentne tekstove na koje sam Ustav ukazuje, „ne mogu se naći eksplicitna pravila o razdvajanju crkve i države ili o jednakosti raznih vjeroispovijesti ili vjerskih zajednica“ (Odluka Ustavnog suda BiH broj U 5/98-IV, s uputom na relevantnu praksu Evropskog suda za ljudska prava). To znači da, eventualno, uvođenje sistema državne vjere ne bi bilo protivno Ustavu BiH. Ipak, činjenica da nešto nije zabranjeno, ne znači automatski da je i dozvoljeno. Ustavni sud BiH je u skladu sa ovim zaključkom naglasio da, ukoliko javne vlasti na

bilo koji način privileguju jednu crkvu/vjersku zajednicu to ne smije voditi, s jedne strane, marginalizaciji slobode vjeroispovijesti a, s druge strane, stvaranju „javne atmosfere“ u pogledu privilegovanja jednog sistema vrijednosti i vjerovanja. Pri tome je posebno bitno uvažavati kontekst u kojem su „vjeroispovijesti i crkve [...] oduvijek činili sastavni dio multireligijskog života u Bosni i Hercegovini u smislu pluralizma koji Evropska konvencija i Ustav BiH zahtijevaju kao neophodnu pretpostavku za demokratsko društvo“. Ukoliko praksa počiva na premisi demokratskog društva, onda je protivustavno privilegovati ili dati bilo kakav „poseban status“ bilo kojoj crkvi/vjerskoj zajednici. Shodno tome, na javnoj vlasti je da obezbijedi uslove za „religijski mir“ i pluralizam.

Polazeći od navedenih ustavnih standarda, koji očigledno imaju svoje uporište, inter alia, u istoriji BiH, državni zakonodavac se nije opredijelio za opciju kojom bi uveo državnu vjeru/vjere i to bi moralo da zadovolji princip zabrane diskriminacije. Zakonodavac se, sasvim opravdano, opredijelio za zabranu uvođenja državne vjere. Tako, u članu 14 stav 1 Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u BiH (Službeni glasnik BiH broj 5/04), država i crkve, tj. vjerske zajednice, su odvojene, te država „ne može priznati status državne vjere ni jednoj vjeri niti status državne crkve ili vjerske zajednice ni jednoj crkvi ili vjerskoj zajednici“. Ovim je, također, potvrđena sekularnost države.

Ipak, jasna materijalna konkretizacija principa sekularnosti bez kojeg je danas, u 21. vijeku, nemoguće zamisliti savremeno uređenje BiH, zavisi od načina na koji tumače ovaj pojam nadležni sudovi (prije svega, Ustavni sud BiH), kao i od njegove konkretizacije u aktima niže pravne snage. Prema tome, jasno je da bi se uvođenje konfesionalnog principa u odnos između javne vlasti i crkava i vjerskih zajednica u BiH bilo suprotno osnovnoj postavci ustavnopravnog uređenja BiH. Time bi se negirala sekularnost države, kao takve.

§ 6. Sve u svemu, odvojenost države i crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini je potvrdio i Ustavni sud BiH u predmetu U-62/01, iz 2002. godine. U odluci je utvrđeno da se građansko pravo ne može primijenjivati na institute vjerske zajednice (tužiteljica je putem suda zahtijevala isplatu ugovorenog Mehr-a koji joj muž nakon rastave nije isplatio, prikaz kod Begović, op. cit, str. 95 i dalje; Muratagić, op. cit, str. 117 i dalje). Ustavni sud BiH je u Odluci broj AP 3947/12, podržao Presudu Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Refah partija blagostanja i drugi protiv Turske u kojoj je usvojen stav da je sekularnost jedan od osnovnih principa države koji je u skladu s vladavinom prava i poštivanjem ljudskih prava i demokratije. U istoj Odluci, Ustavni sud BiH je podržao stav redovnih sudova koji su naglasili da je BiH sekularna država u kojoj je religija odvojena od javnog života zbog čega prostorije suda ne mogu biti mjesto za manifestiranje bilo koje vjere i ispoljavanje bilo čije vjerske pripadnosti. Polazeći od stava Evropskog suda za ljudska prava da se u demokratskom društvu u kojem postoji više religija, kao što je to slučaj u BiH, može pojaviti potreba za uspostavljanjem ograničenja slobode vjere (op. cit. Kokkinakis protiv Grčke) u kontekstu obaveze jedne nezavisne pravosudne institucije „da podržava vrijednosti koje ljude zbližavaju, a ne razdvajaju“, Ustavni Sud BiH smatra da je u konkretnom slučaju ograničenje, koje je bilo privremenog karaktera, težilo ciljevima koji su legitimni. Ovaj sud imao je već iskustva sa ustavnopravnim razvojem Republike Srpske. Radi se o 4. djelimičnoj odluci Ustavnog suda BiH u predmetu U-5/98, u kojoj su posebno važni stavovi iz tačaka 43 i 44. Tu su i treća djelimična odluka Ustavnog suda BiH u istom predmetu, naročito navodi iz tačke 71.

§ 7. Religiozni ljudi učestvuju u svim partijama i strankama, kao i u sektoru civilnog društva ili u radu nevladinih organizacija. To je njihovo pravo zbog kojeg oni ne smiju trpiti nikakvu štetu. No, kada se sa govornice državnih ili entitetskih institucija, npr. sa govornice Parlamenta ili Skupštine, ili iz drugih državnih institucija govornik pozove na svoju vjersku pripadnost, braneći pri tom političke stavove areligioznog sadržaja, onda se krši zahjev za državnom neutralnošću u vjerskim pitanjima, pravi se šteta državi i urušava se princip sekularnosti u multikonfesionalnom društvu koje počiva na neekskluzivnom vezivanju crkava i vjerskih zajednica za državne institucije. Bosanskohercegovačko društvo jeste po svojoj prirodi pluralno i to na svim razinama. Ako bi se u uslovima multikonfesionalnosti, kao jednog aspekta pluralnosti, uspostavio ekskluzivizam jedne vjerske zajednice, napustio bi se princip pluralnosti, ugušilo bi se, kao osnovni korelat njegovog dostojanstva, pravo svakog čovjeka da u svojoj slobodi bude religiozno ili areligiozno različit. A, dostojanstvo je nezamislivo bez slobode u pluralizmu, koja podrazumijeva slobodu izbora.

Zaključak

§ 8. Ostavio sam po strani dva aspekta, također izuzetno važna. Oni se ne odnose izravno na ovaj predmet, nego na stručnjake, posebno teologe, koji inače ne bi trebali biti zaobidjeni u ovoj ili u sličnim raspravama. Prvi aspekt se odnosi na vjersko-teološko značenje Prvomučenika Stefana, naime na pitanja od koga je, zašto i kako nastradao, koja egzegeza i heremeneutika stoje iza tumačenja novozavjetnoga teksta o njegovom mučeništvu, te koje se praktične, dakle društveno-pravne implikacije, primjereno egzegezi toga teksta, mogu i smiju danas iz njegova mučenništva izvoditi kao poopćive vrijednosti i primjenjivati u pluralnom društvu. Ovo pitanje je važno zbog razumijevanja dileme, da li sa ovom slavom ulazimo u području teološko-interpretacijskog voluntarizma koji zadobija javnopravna obilježja?! Drugi aspekt odgovara mojoj temeljnoj postavci o nužnosti razdvajanja crkve i države, politike i religije. Riječ je o historijsko-teološkom i crkveno-disciplinarnom razvoju koji se može pratiti od 19. vijeka. Naime, od Hilandara i drugih manastira do pravoslavnih fakulteta u Beogradu i Foči nikada ni jedna relevantna crkvena pravoslavna institucija nije ozbiljno razmatrala, ni u praksi osudila, (etno)filetizam – crkveni nacionalizam, što ga je Sabor pravoslavnih patrijarha osudio u Carigradu još 1872. kao herezu i grijeh. Dakle, i crkveno-teološki gledano uzimanje krsne slave za službeni praznik jednog entiteta, koji je po svojoj ustavnoj definiciji vjerski i etnički pluralan, označava povratak u stanje koje prethodi ili izlazi iz okvira moderne pravne države, odnosno u stanje koje etnofiletizam uzima kao javnu obavezu.

§ 9. Danas nije moguće demokratsku i pravnu državu u uslovima multireligijskog društva i konkurencije vjerskih vrijednosti razumijevati izvan principa sekularnosti koji zahtijeva postojanje vjerski neutralne sfere. U njoj se osigurava jednak status svim vjerskim zajednicama, a građanin se pozicionira tako da se može poistovijetiti sa državnim institucijama neovisno o vlastitom religioznom ili areligioznom opredjeljenju. Drugim riječima, pravna država podrazumijeva neutralnost u vjerskim pitanjima u smislu zabrane uvezivanja državnih institucija sa religijskim autoritetima kako bi se isključilo da država artikulira i štiti svjetonazore jedne, isključujući svjetnazore druge vjere. Takvim isključivanjem i privilegiranjem bi se kršio princip sekularnosti. To me navodi na zaključak da je Republika Srpska gore opisanom praksom povrijedila princip pravne i demokratske države iz člana I/2 Ustava BiH. Na opisani način se,

osim toga, krši i član 9 u vezi sa članom 14 Evropske konvencije za ljudska prava zato što se u nepovoljan položaj bez prihvatljivog opravdanja stavljaju svi ne-Srbi.

Na takav zaključak navodi činjenica da se stavljanjem svjetovnog entitetskog praznika u funkciju pravoslavlja Srbi pravoslavci dovode u privilegovan položaj. Ustavni sud BiH je u četvrtoj djelimičnoj odluci u predmetu U-5/98 (stav 17) utvrdio, ne samo da isključenje, već i preferencija predstavlja diskriminaciju. To slijedi iz definicije člana 1 stav 1 Međunarodne konvencije o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije, koja se, prema Aneksu I Ustava BiH, direktno primjenjuje u Bosni i Hercegovini.

Stav 4 spomenutog člana 1 Međunarodne konvencije o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije dozvoljava preferencije „samo s ciljem osiguranja adekvatnog unapređenja određene rasne ili etničke grupe ili pojedinaca kojima je takva zaštita neophodna radi osiguranja jednakog uživanja ili vršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda za te grupe ili pojedince“. S obzirom da ne postoje razumni razlozi koji bi upućivali na zaključak da se pravoslavni Srbi, kao većinski narod u RS, na bilo koji način ugrožavaju, oni nemaju pravo na preferencijalni režim. Mišljenja sam da se, s obzirom na takvu konstelaciju dodatno krši član II/4 Ustava BiH u vezi sa članom 2 stav 1 a) Međunarodne konvencije o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije.